

DEBRECENI EGYETEM
AGRÁRTUDOMÁNYI CENTRUM
MEZŐGAZDASÁGTUDOMÁNYI KAR
NÖVÉNYTERMESZTÉSI- ÉS TÁJÖKOLÓGIAI TANSZÉK

Növénytermesztési és Kertészeti Tudományok Doktori Iskola

Doktori (Ph.D.) értekezés tézisei

A TERMESZTÉSI TÉNYEZŐK HATÁSA A KUKORICA PRODUKTIVITÁSÁRA

Készítette:

Zsoldos Magdolna

agrármérnök

Témavezető:

Dr. Sárvári Mihály

egyetemi docens

a mezőgazdasági tudományok kandidátusa

Debrecen

2002

---

1. BEVEZETÉS

A kukorica a gabonafélék közül – megfelelő éghajlat és talajviszonyok között – a leggazdaságosabb terméspotenciálú, termesztésének jelentősége valamennyi kontinensen növekszik. A kukoricatermesztés fejlődésében rendkívül nagy jelentősége van a fajtának, mint a biológiai alapokat magában hordozó tényezőnek. A termőhely ökológiai adottságai (hő-, víz-, fény- és talajadottságok) igen erősen meghatározzák azt, hogy az illető területen melyik fajta

adja rendelkezésünkre álló szortimentből a maximális termést. Előnyben kellene részesíteni a hazai szemeshibrideket, melyek termőképességükben, tőszám-sűrítettségükben sok esetben felveszik a versenyt a külföldi fajtákkal szemben.

A múltban amikor tápanyagellátásunk alig változott és alacsony szinten volt, úgyszólván csak a fajta biztosította a kukorica termésnövekedését. Napjainkban is a termésátlag növelésének feltétele a biológiai alapok bővítése: a nagy termőképességű és egyéb jó tulajdonságokkal rendelkező hibridek előállítására és gyors elterjesztése a köztermesztésben. A korszerű agrotechnika követelményei mellett a műtrágyaadagokat is az adott hibridre kell adaptálnunk. A felhasználás nagyarányú, szinte robbanásszerű növekedését mutatja, hogy amíg az 1931-40-es évek átlagában Magyarországon 1,6 kg, addig 1986-ban már 278 kg műtrágya-hatóanyagot használtak fel 1 ha mezőgazdasági területre.

Napjainkban egyre nagyobb jelentősége van a kukoricahibridek vízleadásának. Lassú, közepes és gyors vízleadású hibrideket különböztethetünk meg. A lassú 0,4-0,5 %, a közepes 0,6-0,8 %, a gyors vízleadású hibridek érési időszakában 1-1,2 %-át adják le nedvességüknek naponta. Különbség van a lófogú, sima és félsimaszemű hibridek vízleadása között. Leggyorsabban a lófogú hibridkukoricák adják le víztartalmukat.

A kukorica termésének csökkenése monokultúrában főként száraz években jelentős. A vetésszerkezetet úgy célszerű kialakítani, hogy a kukorica önmaga után 3 évnél, részleges monokultúra esetén 6-8 évnél hosszabb ideig ne következzen. A jól megválasztott elővetemény nemcsak a gyomosodás mértékére, hanem a műtrágyázás hatékonyságára is hatással van.

A levélterületi-index (LAI-Leaf area index) értéke kultúrnövényeink kifejlett egyedeinek állományaiban 4-8. Ilyen állománysűrűségnél a növényegyedek produktivitása csökken, de az állomány primer produktója a maximálishoz közeli érték. Az állomány sűrítése a növényegyedek fényenergia ellátottságát csökkenti, az egyedek víz- és tápanyag-ellátottsága romlik, de az egyedek csökkent produktivitását egy határig a nagyobb egyedszám kompenzálja – így az állomány produktivitása növekszik.

Kutatási témám keretében a három kísérleti évben (1997, 1998, 1999) az alábbi témaköröket vizsgáltuk:

- a kukoricahibridek termőképességét,
- természetes tápanyagfeltáró- és hasznosítóképességét,
- a kukoricahibridek vízleadóképességét, betakarításkori nedvességtartalmát,
- a hibridek levélterületi-indexét (LAI),
- a fajta és a műtrágyázás hatását a kukoricahibridek összes levélterületének növekedési dinamikájára,
- az NPK-műtrágyázás hatását a különböző genotípusú hibridek termésének nyersfehérje- és keményítőértékére, valamint
- a műtrágyázás és a klimatikus tényezők hatását a különböző hibridek fotoszintetikus aktivitására.

Kísérletemet a Debreceni Egyetem ATC Növénytermesztési-és Tájökológiai Tanszékének bemutatókertjében állítottuk be.

---

2. ANYAG ÉS MÓDSZER

2.1. A kísérlet talajának tulajdonságai

A kísérlet talaja mészlepedékes csernozjom. A talajra jellemző a humuszanyagok felhalmozódása, valamint a könnyű művelhetőség. A talaj legfelső részében jellemzőn a kilúgzás, a feltalajban mész nem található. A karbonátok mennyisége felülről lefelé fokozatosan nő, és kolloid vagy mikrokristályos alakban egy rétegen csapódik ki. A talaj mészhiányból eredően száraz periódusokban cserepedésre volt hajlamos. A talaj tápanyagtartalma közepes, tápanyag-dinamizmusa jó. Az "A" szint humuszvastagsága 50-70 cm. A talaj szervesanyag-tartalma 2,57%, Arany-féle kötöttsége 36. A pH-értéke 7,0, N-tartalma 0,12%, Al-oldható P₂O₅ 100 mg/kg, K₂O tartalma 165 mg/kg.

A kísérlet talajának fontosabb jellemzőit az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat

pH (H ₂ O)	CaCO ₃	P ₂ O ₅ (mg/kg)	K ₂ O (mg/kg)	Humusz %	Ak
7	ny.	100	165	2,57	36

2.2. A kísérleti évek időjárásának jellemzői

Az 1997-99-ig terjedő időszak időjárása összességében kedvezett a kukorica számára Debrecen térségében

1997-ben igen kedvező volt a tenyészidőben a csapadék eloszlása, melynek következtében a kukorica szépen fejlődött, a csöképződés és a szemtelítődés is kedvező volt. Az 50 éves átlaghoz képest magasabb volt az átlaghőmérséklet, ami a kedvező csapadékellátottság mellett különösen kedvezett a jó termésátlag kialakulásának.

1998 és 1999 is csapadékosabb volt a sokéves átlagnál és a kukorica vegetációs időszakában a hőmérsékleti átlagok is pozitív eltérést mutattak.

2.3. A kísérletben vizsgált kukoricahibridek fontosabb jellemzői

1997-98-99-ben 10 hibridet állítottunk be kísérletünkbe, melyet a 2. táblázat foglal össze.

2. táblázat

HIBRID	FAO-szám
1. Monessa SC (Pi. 3905)	270
2. Mv Mara TC	290
3. Clarica SC (Pi. 3893)	310
4. Ella (Sze SC 361)	360

5. Mv Norma SC	380
6. Evelina SC (Pi. 3752)	390
7. Veronika (Sze SC 427)	460
8. Dk 527 SC	490
9. Filia SC (Pi. 3515)	500
10. Florencia SC (Pi. 3573)	530

Célunk az volt, hogy magyar és külföldi nemesítésű és eltérő genetikai tulajdonságú hibridek egyaránt szerepeljenek és közöttük összehasonlítást nyerjünk. Így a kísérletben teszteltünk szegedi, martonvásári, Dekalb és Pioneer hibrideket.

2.4. Az alkalmazott agrotechnika főbb jellemzői

A vizsgált három kísérleti évben (1997,1998,1999) a kontroll mellett 5 műtrágyalépcsőt alkalmaztunk I-IV ismétlésben, ahol a legkisebb műtrágyaadag 40 kg N; 25 kg P₂O₅; 30 kg K₂O hatóanyag volt, a legnagyobb adag pedig ennek az ötszöröse, 200 kg N; 125 kg P₂O₅; 150 kg K₂O, mely összesen 475 kg vegyes hatóanyagot jelent. A nitrogént ősszel ill. tavasszal 50:50 %-ban megosztva, a foszfor és kálium teljes mennyiségét ősszel egy adagban juttattuk ki.

Az őszi alapművelés mindhárom évben az őszi mélyszántás volt, 28-32 cm mélységben. A tavaszi elmunkálás ill. a magágykészítés 1997-ben ásóboronával és kombinátorral, 1998-ban 2x-i boronálással, míg 1999-ben kombinátorral történt. A vetést kézi vetőpuskával végeztük el, dupla tőszámmal, majd a tőszámot a növény 3-4 leveles állapotában állítottuk be.

Vegyszeres gyomirtást alkalmaztunk, melyet a 3. táblázat foglal össze.

3. táblázat

1997	1998	1999
Primextra 6 l/ha	Titus 25 DF 50 g/ha + Banvel 480 0,5 l/ha + Motivell 1 l/ha	Primextra 6 l/ha + Motivell 1 l/ha

2.5. Kiegészítő vizsgálatok és módszerei

2.5.1. Fotoszintézismérés műszere és módszerének leírása

LI 6400-as hordozható fotoszintézismérő készülék, mely a LI-COR cég terméke. Infravörös lézertényelnyelésen alapuló készülék. Feladata a CO₂ mérés, mely a következő elven működik:

A mérés kezdetekor a kukoricánövény (vagy bármely más növény) levelét befogjuk a mérő referenciakamrába. A kamrából távozó levegő CO₂ tartalmát hasonlítja össze a bejövő levegő CO₂ tartalmával és számolja ki a megkötött CO₂-t. Ebből számol különböző algoritmusokkal fotoszintézis intenzitást, intercelluláris CO₂ mennyiséget (sejt közötti CO₂), sztómanyitottságot, utána átjárhatóságot.

Mérés előtt a műszert kalibrálni kell. A mérést szabályozott fényintenzitásnál végzi. A foton intenzitása mellett rögzíti a hőmérsékletet, a légköri nyomást (levél hőmérsékletét, a környező levegő hőmérsékletét).

2.5.2. A levélterület (LA) mérés módszere és ideje

A kukorica tenyészidejében mindhárom kísérleti évben (1997,1998.1999) 4 alkalommal mértük a Monessa, Mv Norma, Dk 527 és a Florencia hibridek egyedi levélterületét. A hibridek kiválasztásánál szempont volt, hogy érésidejük eltérő legyen. A Monessa FAO 270-es, az Mv Norma FAO 380-as, a Dk 527 FAO 490-es és a Florencia FAO 530-as érésidejű.

A méréseket a kontroll (műtr.nélküli), valamint a II.-IV. ismétlésben végeztük el az 1-es. 3-as és 5-ös trágyaszinten, mely során megmértük az élő növény levelének szélességét és hosszúságát, melyből a MONTGOMERY- képlet alkalmazásával számoltam az egyedi levélterületet (LA) ill. levélterületi indexet (LAI):

$$LA(m^2/db) = \text{levél hosszúság}(m) \times \text{levél szélesség}(m) \times 0,75$$

$$LAI(m^2/m^2) = LA(m^2/db) \times PPD(db/m^2)$$

$$PPD = \text{plant population density, tőszám } (db/m^2)$$

A mért növényeket megjelöltük, így minden alkalommal parcellánként ugyanazokat az egyedeket mértük.

A mérések idejét a 4. táblázat szemlélteti.

4. táblázat

	1997	1998	1999
1. mérés	VI.23	VI.24.	VI.24.
2. mérés	VII.16.	VII.16.	VII.8.
3. mérés	VIII.6.	VIII.06,	VII.28.
4. mérés	VIII.25.	VIII.26.	VIII.25.

2.5.3. A kukoricaszem nedvességtartalmának mérése

A méréshez a szükséges mintákat 5 naponként szedtük majd szárítószekrénybe tettük, majd súlyállandóságig való szárítás után mértük a nedvességtartalmat. A mintákat több különböző

helyről, a kontroll parcellából, valamint a II-es és a IV-es ismétlésből az 1-es, 3-as, 5-ös műtrágyaszintről vettük. Mind a 10 hibrid nedvességtartalmát ill. vízleadásának ütemét vizsgáltuk. 1997-ben IX. 8-tól X. 13-ig 8 alkalommal, 1998-ban VIII. 27-től X. 31-ig 14 alkalommal vettünk mintát. A kapott eredmények alapján az évjárat és az agrotechnika hatását vizsgáltuk a kukoricahibridek vízleadásának ütemére.

2.5.4. A kukoricaszem teljes elemtartalmának vizsgálata

- a. Elemtartalomvizsgálat előkészítése: A mérést a Debreceni Egyetem Agrártudományi Centrum Agrárműszerközpontjában takarmány-alapanyag és takarmányminták makro-, mezo-és mikroelemtartalmának meghatározása esetén $\text{HNO}_3\text{-H}_2\text{O}_2$ nedves roncsolású minta-előkészítési módszert alkalmaztak. A megfelelően előkészített (szárítás, darálás) minta-típusától függően- a bemért anyag mennyisége 1,2 vagy 3g. Az előroncsolás során 10 cm^3 HNO_3 -at alkalmaztak $60\text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékleten 30 perc időtartamig. A főroncsolás előtt 3 cm^3 30%-os H_2O_2 -ot adagolunk hozzá, majd 90 percig $120\text{ }^\circ\text{C}$ -on tartjuk a roncsolmányt.
- b. A kukoricaszem elemtartalmánál az NPK makroelemek, Ca és Mg mezoelemek, Cu, Zn, Mn mikroelemek változását vizsgáltuk a különböző tápanyagkezelések függvényében: a N-tartalmat a MSz 6830-66 5,23 szerinti Wagner-Parnas féle Mikrokjaldahl módszerrel határozták meg. Az ásványi anyagok vizsgálatánál a növényi anyagot hamvasztással készítették elő, majd a törzsoldatból a K-t lángfotometriálással, a Cu-t, Mn-t és Zn-t atomabszorpciós módszerrel, ugyancsak ezzel az eljárással mérték a megfelelő hígítás után a Ca-t és Mg-ot. A P-tartalmat molibdovanadátos módszerrel határozták meg.

2.5.5. A kukoricaszem nyersfehérje- és keményítőtartalmának vizsgálati módszere

Mindhárom mérést szintén a Debreceni Agrártudományi Centrum Agrárműszerközpontjában Dr. Györi Zoltán és mtsai végezték el.

- a. Nyersfehérjetartalom meghatározása: A módszer elve szerint a takarmányt tömény kénsavval roncsolták, nitrogéntartalmát ammóniumsóvá alakították, majd a lúggal szabadabbá tett ammóniát kénsav vagy bórsav oldatba desztillálva titrálták. A fehérje desztillálását Kjeltac félautomata készülékkel végezték. A nyersfehérje-tartalom két párhuzamos meghatározás eredményéből számított középérték.
- b. Keményítőtartalom meghatározása: A takarmánymintát meghatározott ideig híg sósavoldattal főzték. A fehérjék kicsapása után a tükrös szűrlet optikai forgatóképességét polariméteren mérték. A kapott forgatási értéket korrigálták a 40 (V/V)%-os etanolban oldható, híg sósavoldattal kezelt komponensek optikai forgatóképességének értékével.

2.5.6. A kiértékelés módszere

Összehasonlítás, összefüggés-vizsgálatok. Termékek azonos szárazanyagtartalomra való átszámítása, továbbá a kísérletben kapott eredményeket varianciaanalízissel dolgoztuk fel. A műtrágyázás és a termés közötti összefüggés változását és szorosságát parabolikus regressziós analízissel állapítottuk meg.

---

3. EREDMÉNYEK

3.1. Az NPK-műtrágyázás hatása a kukoricahibridek termésére

A kukoricahibrideknek eltérő a termőképességük, valamint a trágyareakciójuk. A termőképesség alapvetően függ a hibridek tenyészidejétől, a hosszabb tenyészidejű hibrideknek nagyobb a potenciális termőképességük. Ugyanakkor nagyobb a betakarításkori

szemnedvességtartalmuk, a terméstöbbség jelentős részét elviheti a szárítási költség.

Alapvetően a FAO 300-400-as hibridekre kell alapoznunk, ezek között több olyan hibrid található, amelyek termőképessége és betakarításkori nedvességtartalma is kedvező. A hibridek természetes tápanyagfeltáró- és hasznosítóképességük mellett eltérő a trágyareakciójuk. Az utóbbi időben a céltudatos nemesítő munka következtében jelentősen javult a hibridek trágyareakciója.

1997-ben a legnagyobb termést elért hibridek:

1. Filia SC 13,60 t/ha
2. Florencia SC 13,39 t/ha
3. Evelina SC 13,27 t/ha
4. Dk 527 13,16 t/ha

Ezen hibridek szignifikánsan nagyobb termést értek el a korai érésű Mara SC (11,20 t/ha) hibridhez viszonyítva (a hibridek közötti SzD_{5%}=2,0). Az optimális műtrágyaadag hibridtől függően N 40-120; P₂O₅ 27-75; K₂O 30-90 kg/ha hatóanyag volt (1.ábra).

1998-ban a hibridek termése lényegesen elmaradt az 1997-ben elért terméseredményekétől. Az évjáráthatás közel 2-5 t/ha-os terméskülönbségeket eredményezett 1997 javára.

A legnagyobb termést elért hibridek rangsora ebben az évben:

1. Florencia SC 10,73 t/ha
2. Filia SC 10,63 t/ha
3. Dk 527 10,37 t/ha
4. Evelina SC 10,00 t/ha

Az előző, kedvező évjáratban a fenti hibridek termése közel 3 t/ha-ral volt nagyobb. A vizsgált többi hibrid terméseredménye 1998-ban 10 t/ha alatt maradt (2.ábra).

1999-ben a terméseredmények közepes szintet értek el. A hibridek termőképességében nagy különbségek vannak.

A legnagyobb termést elért hibridek 1999-ben:

1. Florencia SC 11,66 t/ha
2. Mv Norma SC 11,66 t/ha
3. Evelina SC 11,33 t/ha

Az évjáráthatás nagymértékben meghatározza a hibridek termése mellett az NPK műtrágyák hatékonyságát is. A termesztett hibridtől és évjáráttól függően a legnagyobb termésnövekedést

a legkisebb N 40; P₂O₅ 25; K₂O 30 kg/ha-os hatóanyagig az esetek többségében szignifikánsan nőtt a termés. Az ettől nagyobb műtrágyaadagok már nem növelték megbízhatóan a termést (3.ábra).

A fentiek alapján évjáráttól és hibridtől függően a legkedvezőbb és leghatékonyabb NPK műtrágyakezelésnek az N 40-120; P₂O₅ 25-75; K₂O 30-90 kg/ha-os hatóanyag-kezelés bizonyult.

3.2. Kukoricahibridek vízleadóképességének értékelése

A hibridek vízleadóképességének dinamikáját vizsgálva megállapítható, hogy – figyelembe véve a lehullott csapadék mennyiségét-, hogy kezdetben lassúbb 1-3 %-os volt a vízleadás mértéke, majd 4-5 %, esetenként 6-8 %-al is csökkent a szemnedvességtartalma 5 naponként mérve. A vízleadás dinamikáját nagymértékben befolyásolta a kiadott műtrágya-hatóanyag mennyisége. Az igen korai, korai érésű hibridek (Monessa, Mara) a nagyobb (N80; N120; N200 +PK kg/ha) dózis mellett adták le gyorsabban nedvességtartalmukat, míg a hosszabb tenyészidejűek a kontroll (műtr. nélküli) és maximum N40-120 +PK kg/ha-os hatóanyag-kezelésnél. Továbbá megállapítható, hogy a hosszabb tenyészidejű hibrideknek nagyobb volt a betakarításkori nedvességtartalmuk, mint a rövidebb tenyészidejűeknek.

Napjainkban egyre nagyobb jelentősége van a gyors vízleadású hibrideknek, mellyel jelentős szárítási költség takarítható meg.

3.3. A N-műtrágyázás és a környezetvédelem összefüggései

A N-műtrágyázás legszembetűnőbb környezetkárosító hatása a NO₃-N felhalmozódása és az altalajvízbe kerülése, továbbá a talaj savanyodása, a talaj pH értékének csökkenése.

Az energiatakarékos, környezetkímélő technológia alapkövetelménye, hogy a kukorica számára 60-120 kg/ha N-hatóanyagnál nagyobb adagot nem szabad kijuttatni, évjáráttól, előveteménytől, a hibrid intenzitásától, az egyéb alkalmazott agrotechnikai tényezőktől (pl. öntözéstől) függően.

1996. őszén vizsgáltuk a talaj 0-200 cm-es rétegében a NO₃-N felhalmozódását a kontrollon és a további 5 műtrágyakezelésnél. (4.ábra)

A kontroll parcellákon a talaj NO₃-N tartalma csekély, a 0-20 cm-es rétegben összesen 5,87 mg/kg, 1997. tavaszán 18,07 mg/kg, de az ettől mélyebben lévő talajszelvényben 10 mg/kg alatti értéket találunk (5.ábra).

A N40 kg/ha-os kezelésnél 1996. őszén a talaj 0-100 cm-es rétegében 10 mg/kg alatti értéket mutat a NO₃-N tartalom, az ettől mélyebb rétegekben közel 40 mg/kg is található. Tavasszal viszont csekély a kimutatható NO₃-N mennyisége, szinte az egész talajszelvényben 25 mg/kg alatt maradt, mely azt jelenti, hogy a kukorica fel tudta venni és jól is tudta hasznosítani a N40 kg/ha-os műtrágya-hatóanyagot.

A N200 kg/ha-os kezeléseknél már tapasztalható NO₃-N felhalmozódás, mely közel 60 mg/kg volt a talaj 120-140 cm-es rétegében, különösen ősszel.

Összességében megállapítható, hogy a kísérlet három évében a kukorica számára kedvezően alakultak az időjárási feltételek, nem voltak olyan száraz, aszályos periódusok, mint az azt megelőző években. A kedvező feltételek ellenére a talaj 100-140 cm-es rétegében mégis

kimutatható volt a (ha nem is túl nagymértékű) NO₃-N felhalmozódás.

3.4. Az NPK-műtrágyázás hatása a különböző genetikai tulajdonságú hibridek minőségére

A hibridek nyersfehérjetartalma a kontroll (műtr.nélküli) kezeléshez képest a N 40 kg/ha-os kezelés hatására alig változott. Jelentősebb emelkedést a N 120 kg/ha-os kezelésnél tapasztaltunk.

Az eltérő genetikai tulajdonságú hibridek fehérjetartalmának változását vizsgáltuk az érésidő függvényében is. Megállapítottuk, hogy a kontroll (műtr.nélküli) kezelésnél az igen korai, korai hibridek alacsonyabb fehérjetartalommal rendelkeznek, mint a középérésű hibridek. A nagyobb termőképességű hibrideknél nem volt olyan nagymértékű a fehérjetartalom növekedése, mint a kisebb termőképességű hibrideknél. Egyes hibrideknél az alacsonyabb fehérjetartalommal magasabb keményítőtartalom párosult, másoknál pedig fordítva.

A keményítőtartalmat vizsgálva a 10 hibrid átlagában megállapítottuk, hogy a kontroll kezeléshez képest a növekvő műtrágya-hatóanyagkezelés hatására a hibridek többségénél a keményítőtartalom csökkenése mutatkozott. Jelentősebb keményítőtartalom csökkenést a kontrollhoz képest a nagyobb N120; P₂O₅75; K₂O90 kg/ha-os kezelésnél tapasztaltunk. Az érésidő függvényében megállapítható, hogy a kontroll kezeléseknél az igen korai, korai hibridekhez képest a kezdeti keményítőtartalom magasabb a középérésű hibrideknél. A későbbi érésű hibrideknél pedig még alacsonyabb keményítőtartalom figyelhető meg.

3.5. Különböző genetikai tulajdonságú hibridek és a műtrágyakezelés hatása a gombás fertőzöttség mértékére

1999-ben 10 hibrid közül az Mv Mara, Mv Norma, Dk 527 és Filia hibridek *Penicillium* spp., *Aspergillus* spp., *Fusarium* spp., fertőzöttségének mértékét vizsgáltuk.

Összességében megállapítható, hogy kontroll körülmények között legnagyobb fertőzöttséget a *Penicillium* spp. (5,5-10,75%) és a *Fusarium* spp. (5-14%) mutatott a hibrideken. Az *Alternaria* spp. fertőzöttség kisebb mértékben fordult elő (2,5-4%). Az *Aspergillus* spp. szinte egyáltalán nem fertőzött, csupán 0,25-0,5% volt az előfordulása. A N40; P₂O₅25; K₂O30 kg/ha-os hatóanyag-kezelésnél a fertőzöttség mértéke hasonlóan alakult, mint a kontroll kezelésnél. Szintén a *Penicillium* spp. (2,5-16,25%) és a *Fusarium* spp. (6,75-24,25%) mutatott legnagyobb fertőzöttséget. Az *Alternaria* spp. (0-1,75%) és az *Aspergillus* spp. előfordulása elenyészőnek mondható,

(0-0,25%). A műtrágya-hatóanyag növelésével az 5-ös N200; P₂O₅125; K₂O150 kg/ha-os kezelés esetén sem volt kiugró változás a gombás fertőzöttség tekintetében.

A különböző fuzáriumfajok még a kukorica betakarítása után is termelnek toxinokat. A vizsgált négy toxin (F₂, T₂, DON, DAS) közül mind a négy hibrid esetében, a kontroll (műtr.nélküli) és a N40+PK, N120+PK hatóanyag-kezelésnél leggyakrabban a T₂ toxin fordult elő. Az F₂, DON és DAS fuzáriumtoxin előfordulása igen minimális vagy egyáltalán nem volt kimutatható.

3.6. A fajta és az NPK-műtrágyázás hatása a kukoricahibridek LAI-értéke

Mindhárom kísérleti évben (1997,1998,1999) négy alkalommal mértük a Monessa, Mv Norma, Dk 527 és Florencia hibridek egyedi levélterületét.

1997-ben eredményeink alapján megállapítottuk, hogy a korai érésű hibrideknek jóval kisebb volt a levélterületi-index értéke, mint a hosszabb tenyészidejűeknek. Továbbá megállapítható, hogy nagyobb részt a N120; P₂O₅75; K₂O90 kg/ha-os műtrágya-hatóanyagkezelésig figyelhető

meg a LAI-érték növekedése, az ettől nagyobb dózissal nem értünk el növekedést.

1998-ban megállapítottuk – hasonlóan az 1997-es évhez - , hogy a korai érésű hibrideknek kisebb volt a LAI-értéke, mint a hosszabb tenyészidejűeknek, ami a termés eredménnyel is összefüggést mutatott. Ebben az évben a LAI-érték sokkal alacsonyabb volt '97 és '99-hez képest, mert az évjáráthatás miatt a jellemzőtől sokkal alacsonyabb volt a növény magasság, mely kedvezőtlenül befolyásolta a levélfelület alakulását, és természetesen a termés eredmények is alacsonyabb szintet értek el.

1999-ben a kukorica tenyészideje során a LAI-érték egyértelmű növekedését tapasztaltuk. Továbbá megállapítható, hogy a tenyészidőszak elején nagymértékű LAI-érték növekedést értünk el a N40; P₂O₅25; K₂O30 kg/ha-os műtrágya-hatóanyagkezeléssel, további hatóanyag-növeléssel nem vagy csak kisebb mértékű levélfelületnövekedést figyelhettünk meg.

A LAI-érték a terméssel szoros összefüggést mutatott egy bizonyos határig. A trágyahatás évjáráttól függően változott, hisz a LAI-érték is eltérő volt a különböző évjáratokban.

Különböző genotípusú hibridek fotoszintetikus aktivitása az érésidő és a trágyázás függvényében

1999

6. ábra

3.7. A műtrágyázás és a klimatikus tényezők hatása a különböző genetikai tulajdonságú hibridek fotoszintetikus aktivitására

A kukorica tenyészidejében 4 alkalommal végeztünk méréseket 1999. június 20-án, július 15-én, július 30-án és augusztus 15-én.

Összességében azt tapasztaltuk, hogy a különböző érésidőjű és genetikai tulajdonságú hibridek fotoszintetikus aktivitása a műtrágya-hatóanyag növelésével fokozatosan növekedett. A hibridek közül a korai érésű Monessának volt a legnagyobb a fotoszintetikus aktivitása. A kukorica tenyészidejében előrehaladva a fotoszintetikus aktivitás fokozatos csökkenést mutatott, hiszen a kukorica leszáradásával egyre kisebb aktív levélfelületet találtunk. A varianciaanalízis egyértelműen kimutatta, hogy külön-külön is és együttesen is a hibrid*trágyahatás szignifikánsan befolyásolta a kukoricahibridek fotoszintetikus aktivitását, ezáltal a hibridek termőképességét is (6.ábra).

4. ÚJ ÉS ÚJSZERŰ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK

- Az új hibridek legfontosabb tulajdonságai szabadföldi kísérletekkel állapíthatók meg.
- Adott kísérleti körülmények között az agrotechnikai tényezők közül a tápanyagellátás, az ökológiai tényezőkön belül a klimatikus tényezők, csapadékellátottság határozta meg legnagyobb mértékben a termés alakulását. Az évjárat hatása 2-3 t/ha-ral változtatta meg a termés mennyiségét.
- A fajtaspecifikus kukoricatermesztési technológiák meghatározó elemei: az ökológiai

adottságoknak megfelelő hibrid megválasztása, a hibrid tenyészidejének és termőképességének megfelelő harmonikus NPK tápanyagvisszapótlás, mely az érés időszakában a vízleadás dinamikáját is befolyásolja. Fajtaspecifikus technológiáknál a hatékonyság és a környezetvédelem is fontos szempont. A jó tápanyagfeltáró- és hasznosítóképességű hibrideknél alkalmazható a mérsékelt ráfordítású (Low input system) technológiai változat.

- A fajtaspecifikus kukoricatermesztésben a fenntartható fejlődés érdekében törekedni kell az ökológiai-biológiai és agrotechnikai tényezők közötti interaktív hatások jobb kihasználására.
- A kukoricahibrid értékét nagymértékben jellemzi a műtrágyázás nélküli vagy a kisebb adagú műtrágyakezeléseknél elért terméseredmény. Vannak hibridek melyeknek részleges monokultúrás körülmények között is kiemelkedően jó a talaj természetes tápanyagfeltáró- és hasznosítóképessége (pl. Monessa), mely műtrágyázás nélkül is kiemelkedő termés elérésére képes.
- Az NPK-műtrágyázás jelentős hatást gyakorolt a különböző tenyészidejű kukoricahibridek termésének mennyiségére. A dózisos változása módosítja a mű-trágyázás hatékonyságát és a talaj $\text{NO}_3\text{-N}$ tartalmát.
- A kukoricahibridek számára előveteménytől és évjáratától függően a hatékonysági szempontokat is figyelembe véve a kísérleti körülményeinkhez hasonló talajviszonyok esetén elegendő a N 60-120; P_2O_5 40-75; K_2O 50-90 kg/ha-os hatóanyag kijuttatása.
- A nagyobb adagú N-műtrágyakezelés jelentősen növeli a talaj $\text{NO}_3\text{-N}$ -tartalmát a talaj 120-140 cm-es szelvényében, amelynek maximális értéke a 60 mg/kg $\text{NO}_3\text{-N}$ szintet is elérte.
- A LAI-értékének alakulása kukoricahibridtől és az évjárat hatásától függően nagymértékben változott. Az igen korai, korai érésű hibridek LAI-értéke kedvező évjáratban $2\text{-}4\text{ m}^2/\text{m}^2$ között változott, a közép- és középkésői érésű hibrideké pedig megközelítette az $5\text{ m}^2/\text{m}^2$ -t. A LAI értéke a kukorica számára kedvezőtlenebb évjáratban alig érte el a $2\text{ m}^2/\text{m}^2$ -t. A LAI-értéke hibridenként a műtrágyakezelés és a tenyészidő függvényében is változott. A LAI-érték a termés alakulásával szoros összefüggést mutat.
- A különböző kukoricahibridek fotoszintetikus aktivitása eltérő, melyet a különböző műtrágyakezelések is befolyásoltak. A legtöbb hibridnél az a legnagyobb (N 200+PK) hatóanyag-kezelésnél volt a legintenzívebb. A fotoszintetikus aktivitás eltérő mértékben, de összefüggést mutat a kukoricahibridek termésének mennyiségével.
- A kukoricahibridek vízleadóképessége az érés időszakában nagymértékben eltérő volt. A vízleadás üteme legnagyobb mértékben a kukoricahibridtől, az NPK műtrágyakezeléstől és az évjárat hatásától függően változott. Megállapítható, hogy a legtöbb hibridnél lassúbb a vízleadás üteme a műtrágyázás nélküli kezeléseknél (pl.: Monessa, Evelina, Sze SC 425, Dk 527, Filia, Florencia). Csak a kifejezetten gyors vízleadóképességű hibrideknél fordult elő (mint pl. Monessa, Mv Norma hibridek), hogy műtrágyázás nélkül is intenzív a betakarításkori szem-nedvességtartalom leadása. Általánosságban viszont megállapítható, hogy a kukoricahibridek vízleadásának üteme az optimális műtrágyakezelésnél a legkedvezőbb.
- Megállapítható, hogy a különböző kukoricahibridek fuzáriumfogékonysága nagymértékben eltérő. A fertőzöttség mértékét viszont jelentősen módosítja a tápanyagvisszapótlás mértéke is. Az optimálisnál nagyobb tápanyagvisszapótlás növeli a fuzáriumra való fogékonyságot. Továbbá megállapítható, hogy a fuzáriumfertőzöttségen belül változik a fuzáriumtoxin termelőképessége. A fuzáriumtoxin termelése az átlagosnál nagyobb volt az Mv Norma és Filia hibrideknél.

---

5. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN MEGJELENT TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK JEGYZÉKE

1. Sárvári M. - Zsoldos M.: Energia-műtrágya-környezetvédelem

Magyar Mezőgazdaság, 1994. május 4. 49.évf. 18. Szám

2. Zsoldos M.: Energiatakarékos, környezetkímélő kukoricatermesztési technológia

Tudományos Diákköri Dolgozat, 1994.

3. Zsoldos M.: Energiatakarékos, környezetkímélő kukoricatermesztési technológia

Tudományos Diákköri Dolgozat, 1995.

4. Sárvári M. - Szabó P. - Zsoldos M.: A kukorica hibridek termőképessége

Magyar Mezőgazdaság, 1997. március 19. 52.évf. 12. szám

5. Sárvári M. - Szabó P. - Zsoldos M.: Tőszám az optimumon

Magyar Mezőgazdaság, 1997. március 26. 52.évf. 13.szám

6. Dr. Sárvári M. - Szabó P. - Zsoldos M.: A monokultúra hatása

Magyar Mezőgazdaság, 1997. április 16. 52.évf. 14.szám

7. Zsoldos M.: Energiatakarékos környezetkímélő kukoricatermesztési technológia

III. Ifjúsági Tudományos Fórum Keszthely, 1997. március 19.

8. Zsoldos M.: Energiatakarékos környezetkímélő kukoricatermesztési technológia

Kukorica hibridek termőképességének és trágyareakciójának vizsgálata (posztterek)

Tiszántúli Mezőgazdasági Tudományos Napok Karcag, 1997. június 12-13.

9. Sárvári M. - Zsoldos M. - Szabó P.: A termesztési tényezők hatása a kukorica termésére

XL. Georgikon Napok Keszthely, 1998. szeptember 24-25.

10. Zsoldos M.: Kukorica hibridek termőképességének és trágyareakciójának vizsgálata

XL. Georgikon Napok Keszthely, 1998. szeptember 24-25.

11. Zsoldos M.: Kukorica hibridek termőképességének és trágyareakciójának, vízleadóképességének valamint betakarításkori nedvességtartalmának vizsgálata

VI. Ifjúsági Tudományos Fórum Keszthely, 2000. március 29.

12. Zsoldos M.: Kukorica hibridek termőképességének és trágyareakciójának vizsgálata

Az MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Tudományos Testületének Ülése

Nyíregyháza, Nyíregyházi Főiskola, 2001. szeptember 29.

13. Sárvári M. – Jakab P. – Zsoldos M.: Fajtaspecifikus kukoricatermesztési technológiák fejlesztése tartamkísérletben (in press)

Tartamkísérletek, Tájtermesztés, Vidékfejlesztés Nemzetközi Konferencia, 2002 június 6-8.

14. Sárvári M. – Futó Z. – Zsoldos M.: A vetésidő és a tőszám hatása a kukorica termésére

2001-ben

Növénytermelés (in press), 2001.

15. Sárvári M. – Futó Z. – **Zsoldos M.**: Összefüggés a kukorica hibridek tőszáma és termése között In: Integrációs feladatok a hazai növénytermesztésben. Proceedings.

II. Növénytermesztési Tudományos Nap, 2001. Budapest, 26-34.

16. Jakab P. – **Zsoldos M.**: Különböző évjáratok hatásának vizsgálata kukorica műtrágyázási kísérletben (in press)

Tudomány és kutatás szerepe az Észak-Alföldi régió mezőgazdaságának fejlesztésében elnevezésű konferencia, Debrecen 2001.